

بسیج

بسیج

بسیج

اولین ایمپریس ملی بسیج اساتید دانشگاہ پیام نور

مجموعہ مقالات

۲۱ اسفند ماہ ۱۳۹۸

همراه با وقت حضرت رفیع بس

دانشگاہ پیام نور اهواز

گردآوری: لطف الہ عبداللہی

پیاده روی اربعین و تأثیر آن بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران

زاهد غفاری هاشجین^(۱)، محمد بنی مسنی^(۲)

۱. دانشیار علوم سیاسی دانشگاه شاهد

Z_ghafari@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

mohamadbani69@gmail.com

چکیده

پیاده‌روی اربعین بزرگ‌ترین اجتماع شیعیان و از جمله اقدامات اعتقادی است که تبدیل به یک نماد و هویت شیعی شده است که در سال‌های اخیر حضور میلیون‌ها شیعه از سراسر جهان را در خود جای داده است. این راهپیمایی دارای ظرفیت‌های عظیمی است که می‌توان در راستای افزایش قدرت جهان اسلام و تشیع از آن بهره گرفت. جمهوری اسلامی ایران کشوری که دارای بیشترین جمعیت شیعی است و نقش پررنگی در این حرکت ایفا می‌کند. به همین خاطر این حرکت قادر است از جهات گوناگون بر جمهوری اسلامی ایران تأثیر بگذارد. این پژوهش با استفاده از روش توصیفی و ابزار گردآوری داده‌ها و فیش برداری سعی در بررسی پدیده پیاده‌روی اربعین به عنوان یکی از ابزار قدرت نرم و نوعی دیپلماسی فرهنگی که می‌تواند در تقویت جمهوری اسلامی مؤثر واقع شود، را دارد. بر این اساس این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش است که پیاده‌روی اربعین چه تأثیری بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران دارد؟ پاسخ یافته‌ها بیانگر این است که پیاده‌روی اربعین به عنوان یکی از ابزار قدرت نرم باعث ایجاد وحدت و افزایش مشروعیت در سطح ملی، تقویت جبهه مقاومت و کاهش نفوذ قدرت‌های معاند در سطح منطقه‌ای و افزایش قدرت جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌المللی شده است.

کلمات کلیدی:

پیاده‌روی اربعین، فرهنگ سیاسی تشیع، قدرت نرم، قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران

مناسک اربعین با آداب و رسوم و زندگی بخش قابل توجهی از مردم عراق در آمیخته شده است. اربعین در عراق، فقط مناسک مذهبی و دینی نیست. اربعین با فرهنگ عراق گره خورده است و ریشه‌های عمیق در فرهنگ این جامعه دارد. اما در ایران، همسایه شیعه عراق، شرایط اندکی متفاوت است. تا یک دهه قبل، مناسک اربعین چه به لحاظ وسعت و عمومیت آیین و چه از منظر تعیین یافتگی اعمال جمعی همبسته با این نقطه از تقویم شیعی در جامعه ایران برجسته و متمایز نبود؛ اما در سال‌های اخیر به یک ابرویداد میلیونی جهان تشیع تبدیل شده است. این پدیده مهم از ابعاد و زوایای مهم قابل مطالعه است. در این مقاله به پیاده‌روی اربعین به عنوان منبعی از قدرت نرم برای جهان اسلام و جمهوری اسلامی ایران پرداخته شده است.

قدرت نرم که در مقابل قدرت سخت قرار دارد، راه دست‌یابی به منافع از طریق منابع جذابیت‌زا است (پور سعید، ۱۳۸۹: ۳۵). قدرت نرم که همیشه مورد توجه سیاستمداران بوده، از سال‌های پس از جنگ سرد بیشتر در کانون توجهات بین‌المللی قرار گرفت و به عنوان یک تئوری منسجم درآمد. این نوع از قدرت، متفاوت از قدرت سخت و نظامی می‌باشد و دارای ابزار گوناگونی است که از طریق این ابزار می‌توان آن را اعمال کرد. یکی از این ابزار، دیپلماسی به خصوص دیپلماسی فرهنگی می‌باشد که خود ابزارها و گونه‌های متفاوتی دارد. مذهب یکی از ابزارهای دیپلماسی فرهنگی یا همان قدرت نرم است که به شیوه‌های گوناگون از جمله اعمال و مناسک مذهبی اعمال می‌شود. به تعبیری دیگر قدرت نرم به آن دسته از توانایی‌ها و منابع یک کشور همچون فرهنگ، آرمان یا ارزش‌های اخلاقی گفته می‌شود که به صورت غیرمستقیم بر منابع یا رفتار دیگر کشورها اثر می‌گذارد (وفایی نژاد، ۱۳۹۵: ۱۸۷). با توجه به این تعریف، مذهب می‌تواند یکی از مهم‌ترین شیوه‌های اجرای قدرت نرم به حساب آید. در این میان مذهب تشیع دارای منابع و محتوای غنی برای ایجاد هماهنگی و همبستگی

در میان مسلمانان به خصوص شیعیان است. همان گونه که اشاره شد پیاده روی اربعین از مناسک مرسوم در میان شیعیان به شمار می رود که در سال های اخیر مورد توجه بیشتر شیعیان سراسر جهان قرار گرفته و می تواند ابزار مهمی در راستای رسیدن به این هدف باشد.

بر همین اساس نگارندگان در پی پاسخ به این سؤال هستند که جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری که در همسایگی عراق قرار دارد و دارای جمعیت اکثریتی شیعه است چگونه می تواند از این نماد هویتی در راستای افزایش قدرت نرم خویش در سطوح مختلف استفاده کند و این منسک بزرگ چه تأثیری بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران دارد؟ پژوهش پیش رو ضمن بررسی مبانی قدرت نرم و ابعاد آن، با روش توصیفی - تحلیلی به شیوه اسنادی و با استفاده از منابع کتابخانه ای و اینترنتی به تبیین پدیده پیاده روی اربعین و تأثیرات آن بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران می پردازد و در جهت نائل آمدن به پاسخی مناسب برای سؤال اصلی پژوهش سه سؤال فرعی ذیل مطرح می گردد:

- پیاده روی اربعین چه تأثیری بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سطح داخلی دارد؟

- پیاده روی اربعین چه تأثیری بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه ای دارد؟

- پیاده روی اربعین چه تأثیری بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سطح بین المللی دارد؟

۱. مبانی نظری

الف) قدرت نرم

قدرت نیرویی است که برای اعمال اراده و تأثیرگذاری بر فرد و عنصر مقابل انجام می گیرد؛ به گونه ای که در جهت اهداف و منافع قدرتمند عمل کند (وفایی نژاد، ۱۳۹۵: ۷۰)

منابع

۱. ابوالفتحی، محمد و نوری، مختار (۱۳۹۲). «تأثیر سرمایه اجتماعی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران». پژوهشنامه انقلاب اسلامی، شماره ۶، بهار ۹۲.
۲. ایزدی، حجت الله (۱۳۸۷). «مبانی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران». مطالعات بسیج، شماره ۲۱.
۳. بصیری، محمدعلی و مجیدی نژاد، سید علی و موسوی، قاسم (۱۳۹۶). «واکاوی تهدید امنیتی داعش بر محور مقاومت و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهاردهم، شماره ۴۸، بهار ۹۶.
۴. پور سعید، فرزاد (۱۳۸۹). «مفهوم شناسی گفتمان نرم و محیط راهبردی متأثر از آن». فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم شماره ۲۸.
۵. جعفری پناه، مهدی و میر احمدی، منصور (۱۳۹۱). «قدرت نرم از دیدگاه اسلام و کاربرد مؤلفه‌های آن در جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال چهارم، پاییز و زمستان ۹۱، شماره ۸.
۶. حاج علی اکبری، محمدجواد (۱۳۹۶). اربعین؛ بیانات حجت الاسلام محمدجواد حاج علی اکبری پیرامون اربعین حسینی، تهران: دفتر نهاد مقام معظم رهبری.
۷. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۱). انسان ۲۵۰ ساله (بیانات مقام معظم رهبری درباره زندگی سیاسی مبارزاتی ائمه معصومین علیهم‌السلام)، تهران: چاپ منصوری.
۸. خاتمی، محمدحسین (۱۳۸۲). «فرهنگ و جایگاه آن در سیاست خارجی کشورها». دو فصلنامه سیاسی، شماره ۲.
۹. رفیع، حسین و قربی، سید محمدجواد و دانش، حسین (۱۳۹۳). «منابع فرهنگی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال یازدهم، شماره ۳۸، پاییز ۹۳.
۱۰. رفیع، حسین و نیک‌روش، ملیحه (۱۳۹۲). «دیپلماسی عمومی و قدرت نرم؛ با تأکید بر قدرت نرم ایران در عراق». پژوهشنامه روابط بین‌الملل.
۱۱. رنجبران، داوود (۱۳۸۸). جنگ نرم، تهران: ساحل اندیشه، چ ششم.
۱۲. روحانی، سید حمید (۱۳۸۲). نهضت امام خمینی، تهران: مؤسسه چاپ و نشر عروج.
۱۳. سعیدی، روح الامین و مقدم فر، حمیدرضا (۱۳۹۳). «منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران». دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال چهارم، شماره یازدهم پاییز و زمستان ۹۳.
۱۴. صبوری، ضیاءالدین (۱۳۹۰). قدرت نرم آمریکا در حوزه سیاست خارجی و امنیتی؛ مبانی، تحولات و پیامدها، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، چاپ اول.